

Bro torg, Upplands-Bro kommun

Kulturmiljöutredning och konsekvensanalys

2025-11-27

Nyréns Arkitektkontor

PROJEKTINFORMATION

Bro torg, Upplands-Bro – Kulturmiljöutredning och konsekvensanalys
2025-10-17, rev. 2025-11-24

Beställare:
Upplands-Bro kommun genom Malin Eriksson

Nyréns Arkitektkontor:
Johanna Bergmark, uppdragsansvarig, bebyggelsesantikvarie, certifierad sakkunnig kulturvärden KUL 2
Maria Engström, handläggare, landskapsarkitekt LAR/MSA, planeringsarkitekt FPR/MSA
Urban Nilsson, kvalitetsgranskning, byggnadsantikvarie, certifierad sakkunnig kulturvärden KUL 2

Samtliga illustrationer av planförslaget av Spacescape
Fotografier där inget annat anges: Nyréns Arkitektkontor AB

Omslagsfoto: Bro centrum

Innehåll

Inledning	4
Del 1 – Kulturmiljöutredning	7
Historik	8
Nulägesbeskrivning	18
Kulturhistorisk värdebeskrivning	30
Del 2 – Konsekvensanalys	34
Beskrivning av planförslaget	36
Planförslagets konsekvenser	38
Sammanvägd bedömning	40
Källor	41

Inledning

Bakgrund och syfte

Upplands-Bro kommun bedriver ett pågående detaljplanearbete för utveckling av Bro centrum: Detaljplan för Bro torg (del av Finnsta 1:2 m.fl.), plan nr 2404, som var ute på samråd under vintern 2025. Under samrådet framkom behov av en fördjupad kulturmiljöanalys för de byggnader som planeras att rivas. Kommunen behöver även utreda möjligheten att införa skydds- eller varsamhetsbestämmelser samt identifiera kompensationsåtgärder för att bevara platsens historia.

Inför detaljplanens granskningsskede har Nyréns Arkitektkontor fått i uppdrag att upprätta en kulturmiljöutredning och konsekvensanalys för att bedöma planförslagens påverkan på kulturhistoriska värden. Rapporten utgör ett underlag till planarbetet, där kulturmiljöutredningen ligger till grund för konsekvensanalysen.

Metodik

Arbetet har utförts i samarbete mellan byggnadsantikvarier och landskapsarkitekt genom arkivstudier, gemensamma platsbesök och fördjupade analyser. Kulturmiljöutredningen specificerar vilka kulturhistoriska värden som kan identifieras på platsen. Som en del av metoden för den kulturhistoriska värderingen ingår en avgränsning av vilka kulturhistoriska sammanhang och vilken historia miljön representerar och berättar.

Den kulturhistoriska värderingen bygger på en fri tillämpning av Riksantikvarieämbetets *Plattform för kulturhistorisk värdering och urval* (2015), samt analysmetoden i ”Kulturhistorisk värdering av bebyggelse” (2001). Med utgångspunkt i dessa metoder har områdets kulturhistoriska värde identifierats genom en analys av dess historik, tillkomst och en inventering av den befintliga miljön. Resultatet av analysen grundar sig på platsens historiska sammanhang och fysiska kvaliteter.

Avgränsning

Kulturmiljöutredningen är avgränsad till planområdet och dess möte med närmaste omgivning. Uppdraget omfattar enbart inventering av bebyggelsens exteriör och inte invändiga ytor.

Källor och litteratur

Som underlag för den övergripande historiken om Bro centrum har kulturmiljöutredningen av WSP (2019) varit en central källa, liksom information från historiska kartmaterial, detaljplaner och bygglovshandlingar ur kommunens arkiv. Även historiska fotografier från Upplands-Bro kommuns bildwebb har använts. Litteratur har också utgjort källa, däribland *Det hände i Upplands-Bro: en hembygdsbok* av Börje Sandén. För den bebyggelse som ritades av Arken Arkitektkontor har kontorets egna arkiv legat till grund.

Läge för planområdet markerat med rött. Byggnad vid Norrgrindsvägen i kanten mot Råby är idag riven.

Inledning

Gällande lagrum

Plan- och bygglagen (2010:900)

Enligt plan- och bygglagens kap. 6 § ska ny bebyggelse utformas och placeras på ett sätt som är lämpligt med hänsyn till stads- och landskapsbilden, natur- och kulturvärden på platsen och intresset av en god helhetsverkan.

Vidare ska bebyggelseområdets särskilda historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden skyddas. Ändringar och tillägg i bebyggelsen ska göras varsamt så att befintliga karaktärsdrag respekteras och tillvaratas.

Enligt PBL 8 kap. 13§ får ”en byggnad som är särskilt värdefull från historisk, kulturhistorisk, miljömässig eller konstnärlig synpunkt inte förvanskas”. Denna paragraf ska också tillämpas på bebyggelseområden. En byggnad eller bebyggelsemiljö kan vara särskilt värdefull om den till exempel tydliggör tidigare samhällsförhållanden, belyser tidigare stadsbyggnadsideal och arkitektoniska ideal samt värderingar och tankemönster.

All bebyggelse omfattas även av plan- och bygglagens krav på varsamhet vid ändring, enligt PBL 8 kap. 17 §. Detta innebär att ”ändring av en byggnad och flyttning av en byggnad ska utföras varsamt så att man tar hänsyn till byggnadens karaktärsdrag och tar till vara byggnadens tekniska, historiska, kulturhistoriska, miljömässiga och konstnärliga värden.”

Förutsättningar

Gällande detaljplan

Hela planområdet omfattas av detaljplan, 9301 Detaljplan 6 Bro centrum, från 1994.

Upplands-Bro kulturhistoriska miljöer

Punkthuset inom planområdet är utpekade som kulturhistoriskt intressanta i kommunens kulturmiljöprogram från 1991 med följande beskrivning:

Flerbostadshuset utmed Enköpingsvägen är uppförda av Riksbyggen och ritade av arkitekt Jan Mizersky. De är intressanta exempel på 80-talets postmodernistiska arkitektur. Bebyggelsens utformning och färgsättning speglar en medveten strävan att motverka intilliggande områdes stereotypa bostadslängor. De senare illustrerar 1960-talets s.k. miljonprogram, då målsättningen var att bygga bort bostadsbristen så snabbt som möjligt.

Värdering: Området med sin tidstypiska arkitektur ger en bild av kommunens expansion och dess kontinuerliga bostadsbyggande.

Kulturmiljöutredning WSP

En mindre del av planområdet, belägen söder om Enköpingsvägen inom Bros äldre stationsområde, ingår i ett utpekat karaktärsområde enligt utredningen *Bro Kulturmiljöer* från 2019. De berörda byggnaderna har dock inte tillskrivits något kulturhistoriskt värde.

LOGOPEDTEAMET
STOCKHOLM

LOGOPEDTEAMET
STOCKHOLM

G Guldjobbet

Frolagen

23
augusti

Del 1 – Kulturmiljöutredning

Historik

Efterkrigstidens expansion

Bostadsbyggande

Under 1950-talet inleddes en successiv utbyggnad av Bro, med radhus i Härneviområdet söder om Enköpingsvägen. År 1956 uppfördes även Bros första flerbostadshus i samma område, vilket markerade början på en mer omfattande bostadsutveckling. Fram till dess hade bebyggelsen vuxit organiskt, men under 1960- och 1970-talen intensifierades bostadsbyggandet och tätorten expanderade norr om Enköpingsvägen. I korsningen Enköpingsvägen och Köpmanvägen etablerades samtidigt en mindre koncentration av verksamheter.

Miljonprogramsområden som Råby och Finnsta uppfördes på tidigare jordbruksmark, och flera gårdar revs. Mellan 1968 och 1975 tillkom cirka 1 900 lägenheter, vilket innebar att bostadsbeståndet tredubblades på sju år. Trots bostadsbristen i Storstockholm stod delar av bebyggelsen tom under 1990-talet, och flera flerfamiljshus i Råby revs 1995.

Centrumbildning

Under andra halvan av 1970-talet uppfördes en centrumanläggning i anslutning till de nya bostadsområdena. Ortens samlingspunkt förflyttades därmed från stationssamhället i södra Bro till den norra delen. Anläggningen bestod av ett inomhuscentrum med vårdcentral, postkontor och butiker. Intill centrumanläggningen uppfördes Broskolan, grundad 1976, i en större anläggning som även rymde sport- och idrottshall. Byggnaden kom senare att kallas Brohuset och inrymmer idag även badhus. I direkt anslutning till centrumanläggningen uppfördes flerbostadshus i form av punkthus vid Enköpingsvägen och Blomstervägen under 1980-talet, ritade av arkitekt Jan Mizersky och uppförda av Riksbyggen.

Centrumanläggningen från slutet av 1970-talet. Foto: Upplands-Bro kommun bildwebb, UBK 001139A

Vy mot Bro centrum år 1983. I förgrunden ser vi Lantmätarvägen och bebyggelsen som ingår i planområdets södra del. Foto: Upplands-Bro kommuns bildwebb, 001535A

Ett nytt centrum invigs 1994

År 1992 totalförstördes centrumanläggningen i Bro i en brand. Händelsen blev startpunkten för en omfattande omgestaltning av centrumområdet. En arkitekttävling utlystes för återuppbyggnaden och vanns av Arken Arkitekter. Det nya Bro centrum invigdes 1994 och omfattade bostäder, butiker, bibliotek och kommunal service.

Centrumet utformades enligt tidens ideal med blandade funktioner, offentliga platser och omsorg om både fasader och utemiljöer. Gestaltningen tog avstamp i idén om ett småstadstorg med flera torgytor och en varierad struktur. Resultatet speglar Arkens vision: handelslokaler med bostäder ovanpå, byggnader med varierande form, kulör och material, gröna gårdar, oväntade rumsligheter och ”överraskande vrår”. Torgen kännetecknas av en lekfull och varierad utformning, där bostadshus binds samman med broar.

Brohuset och Broskolan klarade sig från branden 1992. Fasaden mot torget har omgestaltats vid ett senare tillfälle, troligen kring år 2000, men upphovsperson och exakt tidpunkt är i nuläget inte kända. Den tidigare fasaden framgår av fotografi på sida 11.

Senare ändringar

Sedan Bro centrum invigdes 1994 har miljön genomgått flera förändringar, främst vad gäller utemiljöerna. Exakt när dessa förändringar genomfördes är dock inte känt, men både det norra torget intill Brohuset och det södra torget har omgestaltats. De största förändringarna har dock skett på det norra torget.

Hela det norra torget, liksom delar av övriga torgytor, har bland annat fått ny markbeläggning. Den ursprungliga markbeläggningen bestod av fyrkantiga betongplattor lagda i ett snedställt mönster med inslag av avvikande material och ibland även kulör. På det norra torget fanns tidigare en damm som numera är borttagen, liksom äldre planteringar. Delar av den äldre vegetationen har även ersatts av nya planteringar, alternativt har de fått nya inramningar av corténstål.

Även vissa ändringar av bebyggelsen har genomförts, främst vad gäller kulör på gångbroar, putsade sockelvåningar, balkongfronter och fönster. Gångbroarna var ursprungligen målade i blå kulör, medan de putsade sockelvåningarna hade en grå ton med rödmålade fönster. Kulörerna var generellt starkare och kontrasterade tydligare mot varandra, vilket gav bebyggelsen ett mer livfullt och tidstypiskt uttryck.

Se bilduppslag på sida 12-13 med bilder på den ursprungliga gestaltningen av Bro centrum efter invigningen 1994.

Bro centrum efter branden 1992. Vy från norr. Foto: Upplands-Bro kommun bildwebb, UBK 001204A

Bro centrum efter omgestaltningen 1994. Vy från söder. Foto: Arken Arkitekter

Historik

Arken Arkitektkontor

Arken Arkitekter grundades 1981 av tolv arkitekter som tidigare varit verksamma hos Ralph Erskine, i samband med att han successivt avslutade sin yrkesverksamhet. Kontoret bar tydliga spår av Erskines arkitektoniska idévärld och arbetsätt, vilket kom att prägla dess inriktning under flera decennier. År 1991 ombildades verksamheten med en mindre krets delägare, och 2007 delades kontoret upp i tre självständiga enheter: Alma arkitekter, Arkitektkontor Nils Söderlind och Arken SE arkitekter.

Arkens vision

Arken arkitekter utgick i sin gestaltning från en vision där teknisk rationalitet och poetisk uttryckskraft förenades i stadsbyggandet. I arbetet betonades platsens förutsättningar, med ambitionen att tillföra det som saknades snarare än att ersätta det befintliga. Planeringen präglades av tydliga gränser mellan offentligt och privat, vilket bidrog till en trygg och orienterbar miljö. Genom att arbeta med mänsklig skala, lokal variation och respekt för landskapets karaktär skapades arkitektur med stark förankring i sin kontext. Ekologisk hållbarhet, robusta material och förändringsbarhet över tid var centrala principer. Detaljomsorg och hantverksmässig kvalitet gav byggnaderna ett levande uttryck, samtidigt som funktioner som boende, arbete och mötesplatser integrerades i stadsdelens struktur. Naturen

behandlades som en aktiv medspelare i gestaltningen, vilket förstärkte samspelet mellan byggnad och landskap.

Exempel på andra projekt

Kvarteret Varmfronten i Skarpnäck från 1980-talet är ett tidstypiskt exempel på postmodern stadsplanering med låga volymer, entréer mot gatan och lekfulla fassaddetaljer. Gestaltningen bygger vidare på Skarpnäcksfältets struktur med tydlig kvartersindelning.

Campusområdet Åkroken i Sundsvall från sent 1990-tal är utformat som ett stycke stad med gränder, broar och torg. Likt Bro centrum bygger gestaltningen på en idé om variation, öppenhet och samspel mellan nytt och gammalt i en småskalig struktur.

Strandtorget i Tyresö från tidigt 2000-tal är likt Bro centrum byggt med en vision om ett småstadstorg med affärslokaler i bottenplan och bostäder ovanpå. Gestaltningen bär många likheter med Bro centrum avseende bland annat volymer, färgsättning och lekfullhet i detaljer.

Källor

Thorbjörn Andersson, Claes Caldenby, *Att bygga ett land: 1900-talets svenska arkitektur* 1998)
www.arken-SE-arkitekter.se

Campusområdet Åkroken i Sundsvall, invigt 1997. Foto: Arken arkitekter

Strandtorget, Tyresö. Foto: Arken arkitekter

Kv. Varmfronten, Skarpnäck. Foto: Arken arkitekter

Historik

Bilder av Bro centrum 1994

Bro centrum efter omgestaltningen 1994. I bilden syns torgets ursprungliga utformning. Foto: Arken Arkitekter

Stenmurarna i bild finns kvar idag. Foto: Arken Arkitekter

Ursprungliga starka kulörer. Foto: Arken Arkitekter

Det norra torget intill Brohuset. Till vänster i bild syns Brohusets äldre fasad. Foto: Arken Arkitekter

Foto: Arken Arkitekter

Bostäder och gårdar en trappa upp. Foto: Arken Arkitekter

Historik

Det norra torget intill Brohuset. Här syns den äldre utemiljön med markbeläggning och damm, liksom äldre kulörer på gångbro, sockelvåning och fönster i bottenplan..
Foto: Arken Arkitekter

Det norra torget så som det ser ut idag. Foto: Arken Arkitekter

Historik

Historisk kartsekvens

Häradsekonomska kartan. Källa: Lantmäteriet

Ekonomska kartan. Källa: Lantmäteriet

Ca 1900

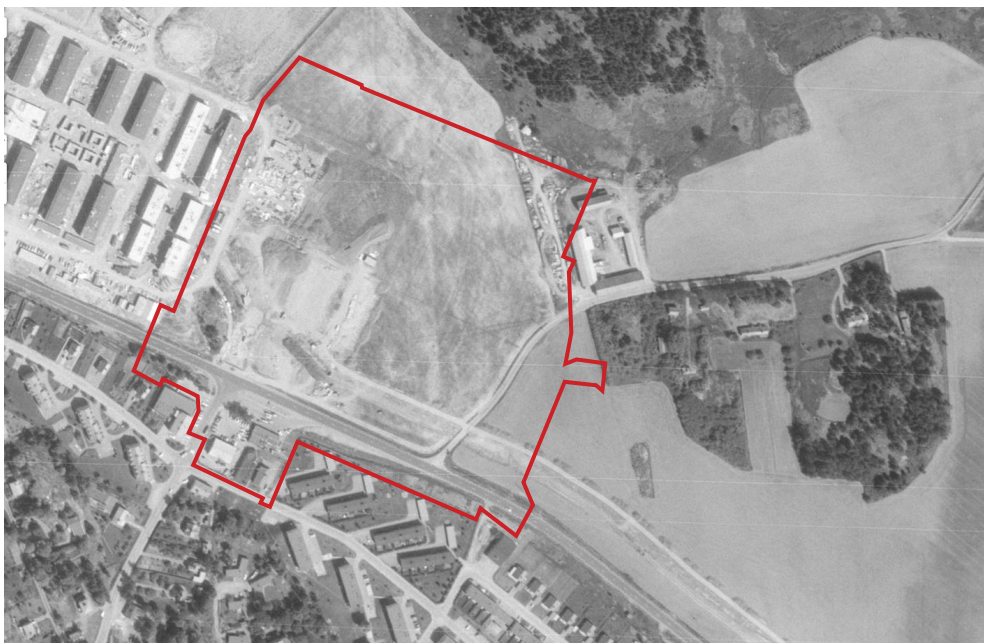
Samhället Bro har ännu inte etablerats. Området har en lantlig karaktär med öppna odlingsmarker och skogsklädda höjder runt gården Finsta som syns till höger i kartan. Söder om densamma ligger en mindre bebyggelsegrupp med villabebyggelse.

Landsvägen passerar södra kanten av planområdet och korsas av en väg som leder till Bro kyrka i söder och i norr ligger för-lagd via åkerholmarna i landskapet.

1953

Området runt Enköpingsvägen har en fortsatt lantlig karaktär. Bro stationssamhälle har börjat etableras runt stationen som placerats i anslutning till den äldre vägen mot kyrkan, dagens Köpmanvägen, som nu utgör huvudgata genom stationssamhället. Enköpingsvägen har rätats upp och kartan visar en planerad utbyggnad på dess södra sida.

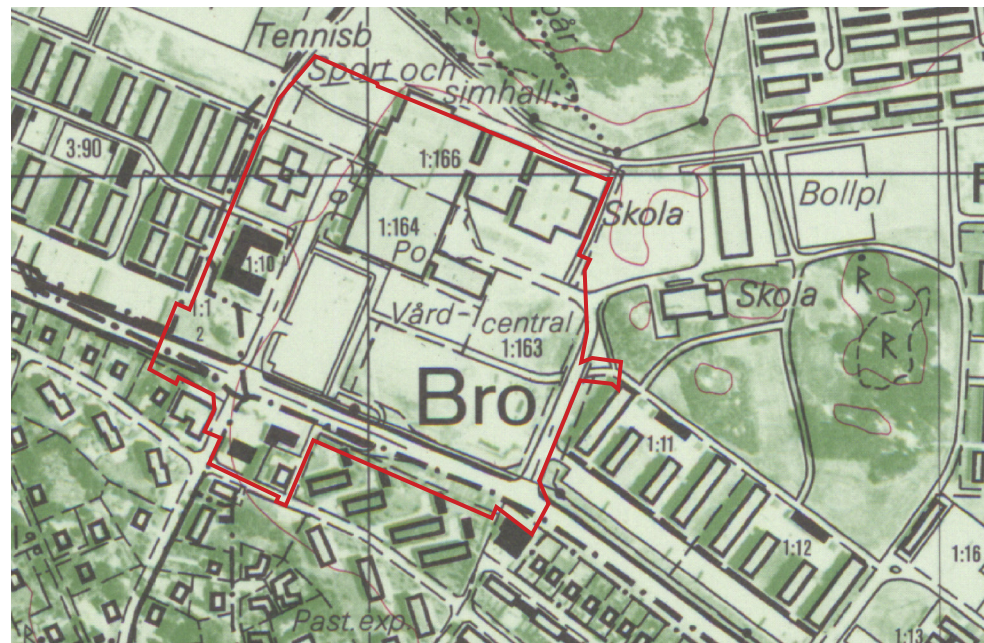
Historik

Ortofotograf över Bro. Källa: Lantmäteriet

1975

Vid mitten av 1970-talet är stationssamhället fullt utbyggt söder om Enköpingsvägen. Runt korsningen med Enköpingsvägen har några mindre verksamheter etablerats. Råby är under uppförande i planområdets västra kant. Byggandet av centrum har ännu inte påbörjats.

Ekonomisk karta. Källa: Lantmäteriet

1981

I början av 1980-talet är Bro centrum fullt utbyggt med köpcentrum, vårdcentral, sport- och simhall, skola och parkeringar. I kanten mot Råby ligger ett värmeverk. Norr om Enköpingsvägen har låga flerbostadslängor tillkommit, och nordöst om planområdet har även radhusbebyggelse etablerats. Den äldre gårdsbebyggelsen vid Finnsta har rivits och ersatts av solitära volymer, främst förskolor, inom den tidigare tomtmarken. Marken kring det äldre skogspartiet har integrerats i ett större parkrum med kringliggande bebyggelse.

Historik

Ortofoto över Bro. Källa: Kartbild.com

2000

Bros nya centrum är nu uppfört efter branden, med bostadskvarter, butiker, bibliotek och kommunal service. Gestaltningen utgår från idén om ett småstadstorg med småskalig varierade byggnadsvolymer och flera mindre torg. Punkthusen utmed Enköpingsvägen och Blomstervägen, som uppfördes i mitten av 1980-talet, syns i planområdets sydöstra del.

Ortofoto över Bro. Källa: Lantmäteriet

2023

Bro som det ser ut idag. Centrum har i stort sett samma utformning som år 2000. Värmeverket i den västra delen av planområdet är rivet.

Teckenförklaring

- 1950–1960-tal
- 1970-tal
- 1980-tal
- 1990-tal

Nulägesbeskrivning

Stadsbild

Planområdet ligger centralt i Bro, i direkt anslutning till Enköpingsvägen som skär genom samhället. Vägen är en trafikseparerad huvudled med storskalig karaktär där angränsande miljöer ligger tillbakadragna och vända bort från vägen. Planområdet består av blandad bebyggelse i olika skala, från olika epoker, utan samlad helhetsverkan och angörs via trafikseparerade matargator. Områdena binds samman via rondellen i korsningen med Enköpingsvägen, där det tvärgående nord-sydliga vägstråket förbinder Bro torg med stationen vid järnvägen.

Områdena öster och väster om planområdet består av grupper med enhetligt utformad bostadsbebyggelse med i huvudsak parallellställda lameller eller radhus i samkomponerade grupper. Planstrukturen är rätvinklig och rationell, trafikseparerad och tydligt avgränsad per bebyggelsegrupp. Skalan är enhetlig och låg med i huvudsak 2-3 våningar. Råby i väster består av lameller i tre våningar med sadeltak och Finnsta i öster av lameller i fyra våningar med platt tak. I båda områdena ligger längor med garage eller carports lokaliserade längs Enköpingsvägen.

Ett långt, sammanhängande grönstråk går på tvären genom hela Bro med sammanlänkande gång- och cykelvägnät som förbinder alla bebyggelsegrupperna med varandra och centrum. Längs grönstråket har skolor, förskolor, lek- och idrottsfunktioner samt kolonilotter lokaliserats. Från parken leder anslutande gångstråk in mot respektive bebyggelseområde och flera av gångstråken ansluter även mot planområdet och centrum. Parken passerar norr om centrum och utgör planområdets norra gräns.

Grönstråket består av öppen tidigare odlingsmark på dalbotten som förädlats till parkmark och äldre ursparade skogspartier på anslutande höjder. Det öppna parkstråket har tydligt definierade kanter genom skogens skarpa brynzoner och de angränsande bebyggelsegruppernas tydliga avgränsningar. Parkstråkets utformning gör att det äldre odlingslandskapets struktur fortsatt är avläsbar. Skogen på berget norr om centrum tecknar en bakre fond mot planområdet som kan upplevas i långa vyer söderifrån Enköpingsvägen, men även på nära håll från Enköpingsvägen och centrumområdet till följd av bebyggelsens uppbrutna struktur och låga skala.

Vy från Lantmätarvägen mot Bro centrum, med villan och bensinstationen inom planområdet till vänster i bild. Gångvägen mot centrum går planskilt under Enköpingsvägen. Skylten som annonserar centrum syns centralt i bilden på taket till ett av husen. I fonden tecknar sig skogen på höjdfondryggen bakom centrum.

Nulägesbeskrivning

Karaktärsområden

Planområdet har delats in i fem karaktärsområden utifrån funktion, struktur och utformning. Indelningen framgår av kartan till höger. På efterföljande sidor beskrivs respektive områdes karaktär och eventuell bebyggelse.

1. Verksamheter vid Köpmanvägen – Lantmätarvägen
2. Enköpingsvägen – Norrgrindsvägen
3. Bro centrum
4. Brohuset och Broskolan
5. Punkthus vid Enköpingsvägen – Blomstervägen

Nulägesbeskrivning

1. Verksamheter vid Köpmanvägen – Lantmätarvägen

Karaktärsområdet är beläget precis söder om Enköpingsvägen, öster om Köpmanvägen, och ingår i en senare utbyggnadsfas av Bros stationssamhälle. Stationssamhället sträcker sig mellan Enköpingsvägen och järnvägsspåren. Köpmanvägen utgör områdets entré och förbinder Enköpingsvägen med Bro station. Merparten av området består av radhus- och villabebyggelse. Direkt söder om Enköpingsvägen ligger en grupp enhetligt utförda flerfamiljshus i form av lameller i två våningar från 1950-talet.

I anslutning till centrumrondellen vid Enköpingsvägen ligger en handfull byggnader med verksamheter som utnyttjar det goda trafikläget. Byggnaderna med verksamheter avviker mot resten av villaområdet genom innehåll, skala och placering mot gatan med hårdgjorda ytor fram till fasad. De skapar en lokal liten nod som annonserar området mot Enköpingsvägen och Bro centrum. Tre av dessa ingår i planområdet.

I kvarterets sydöstra hörn ligger en enplans villa i rött tegel med tillhörande trädgård med angöring från Lantmätarvägen. Härifrån börjar även det breda och raka gångstråk som förbinder det gamla stationssamhället med Bro centrum via en planskild korsning under Enköpingsvägen. Lantmätargatan fortsätter därefter med radhusbebyggelse och småskalig flerfamiljshusbebyggelse, bestående av parallellt ställda längor i två våningar, placerade i regelbunden planform och gavel snedställd mot

gatan. Gaturummet har en lummig karaktär med trädgårdar till radhusen och grönytor med trädrad som följer vägen framför flerfamiljshusen, i tydlig kontrast mot verksamhetskvarteret vid rondellen.

Bebyggelsekaraktär

Byggnaderna inom planområdet består av en bensinstation, en verkstadslokal och ett bostadshus, uppförda mellan 1950- och 1970-talet. Samtliga byggnader är låga volymer i en våning, med funktionellt präglad utformning och begränsad detaljering.

Bensinstationen har byggts om i flera omgångar och är idag klädd med plåtfasader. Ett stort skärmtak markerar pumpområdet mot rondellen, tillsammans med en hög skylt som tydligt signalerar funktion. Framför byggnaden breder hårdgjorda ytor ut sig för tillhörande trafik.

Verkstadslokalen är en enkel tegelbyggnad i gult tegel med flackt tak, inhägnad med stängsel och placerad i direkt anslutning till bensinstationen. Den har en tydlig kommersiell karaktär, med skyltning mot gatan och parkeringsytor inom tomten.

Bostadshuset är en friliggande byggnad med tegelfasad i rött tegel, sadeltak täckt med svart plåt och murad skorsten, belägen något indraget från vägen bakom ett trästaket. Huset bevarar en övergripande karaktär från 1960-talet, men byggnadsdetaljer som fönster och dörrar är utbytta. Huset omges av grönska, vilket kontrasterar mot de hårdgjorda ytorna i övriga delar av området.

Bensinstation och verkstadslokal i korsningen Enköpingsvägen och Köpmansgatan.

Enplansvilla utmed Lantmätarvägen.

Verkstadslokal, fasad mot Lantmätargatan.

Nulägesbeskrivning

2. Enköpingsvägen – Norrgrindsvägen

Norrgrindsvägen är en trafikseparerad angoringsväg från Enköpingsvägen till Bro centrum. Närmast rondellen ligger en grönyta med rester av äldre naturmark med berg i dagen och anslutande gång- och cykelstråk mot Råbystigen. Övriga kvarter utgörs av storskaliga asfalterade parkeringsytor närmast centrum respektive avrivna grusytor där det tidigare funnits bebyggelse uppförd i övergången mot Råby. Bebyggelsen i Råby möter området med sammankopplade lameller i tre våningar som vänder långsida mot Norrgrindsvägen och framför dessa tillhörande trädgårdar och utemiljö.

Området har en storskalig och öppen karaktär som ger fri sikt mot centrum från Enköpingsvägen, men även en påtaglig upplevd distans. De kringliggande bebyggelsegrupperna kan läsas som separata enheter utan tydliga inbördes relationer. Ett långt, sammanhängande öst-västligt gång- och cykelstråk mellan Råby och Finnsta passerar tvärs genom området via en plan-schild tunnel under vägen. Norra delen har en lummigare karaktär med uppvuxna lövträd som pil, alm och lönn som följer kvarterets kanter. Träden utgör idag en ram till den tillfälliga park som anlagts i norra delen på den avrivna kvartersmarken närmast Idrottsstigen.

Rivningstomt invid Norrgrindsvägen framför angränsande bostadsbebyggelse i Råby.

Storskaliga öppna parkeringsytor vid centrum.

Park med tillfällig karaktär i kanten mot Råby, i den västra delen av planområdet.

Parkstråkets möte med centrum från Idrottsstigen.

Nulägesbeskrivning

3. Bro centrum

Centrum i Bro är lokaliserat runt två genom broar sammankopplade bostadskvarter med butiks- eller verksamhetslokaler i bottenvåningen och tillhörande torgrum runt om. Den mänskliga skalan, hög nivå på utförande och detaljering och sammanhängande gestaltning inom miljön som helhet ger centrum en tydligt urskiljbar och omhändertagen karaktär som arkitektoniskt särskiljer sig från omgivande kvarter. På ett av hustaken utgör texten "Bro centrum" en karaktärsfull skylt, väl synligt från Enköpingsvägen, vilket annonserar platsen söderifrån och i en lång vy redan från Köpmannavägen.

Bostadsgårdarna är lokaliserade till taken en våning upp ovanpå affärslokalerna och kan nås genom trappor från torget. Kvarteret har en småskalig och uppbruten volymverkan i tre våningar med sadeltak och förhöjt bottenplan, men mindre volymer i två våningar förekommer också. Varje trapphus är individuellt utformat och färgsatt inom en sammanhållen kulörpalett som tillsammans med små förskjutningar i volymen avseende taknock och placering bidrar till den småskaliga karaktären.

Torgytorna sträcker sig hela vägen runt kvarteret och länkar samman det med Brohuset och Broskolan i norr. I sydöst länkar torget samman det tvärgående gång- och cykelstråket mellan Råby och Finnsta. Torgytorna har en omsorgsfull och arbetad utformning med betongsten med inslag av

Bro centrum består av två bostadskvarter med lokaler i bottenvåning och gårdar på taken, sammanbundna av två broar. Torgtyor med enhetlig markbeläggning går runt kvarteren och binder samman utemiljön till en sammanhållen helhet.

Nulägesbeskrivning

natursten lagd med mönsterverkan. Grönytor med träd i perennplanteringar är integrerade som låga upphöjda planteringsytor med cortenkant och målat lågt räcke. Planteringsytorna nyttjas till att ta upp nivåskillnader och skapa rygg åt sittplatser. En liten lekplats finns även inlagd i torgets nordvästra del och närmast Norrgrindsvägen finns parkeringsytor omgivna av träd och buskplanteringar.

Leveranser till centrum och skolan angör området från öster via Blomstervägen som avslutas med en vändplan mot anslutande lastkaj och garageportar på kvarterets baksida. Fasaderna har ett slutet utseende mot vändplanen och bostäderna vänder sig istället in mot gården. Söder om Blomstervägen är centrumkvarteren sammanbyggda med en låg länga i en våning i tegel och målad plåt. Volymen vänder entréerna mot det tvärgående gångstråket i söder och sluter kvarteret mot vändplanen och angöringsgatan i norr.

Blomstervägen söder om Broskolan består av en körslinga för angöring runt snedställda parkeringsplatser. Två trädrader definierar gaturummet, en i kanten av skolgården, en i mitten av gatan längs parkeringarna.

Torgytan mellan centrumkvarteren och Brohuset. Perennplanteringar i upphöjda planteringsytor med cortenkant är ett återkommande tema i torgrummen.

Verksamhetslokaler i en låg byggnad vid Blomstervägen.

Torgytan mot söder som möter det tvärgående gång- och cykelstråket. En trappa i granit och upphöjda planteringsytor hanterar höjdskillnaderna.

Centrums baksida med inlastning mot vändplan.

Nulägesbeskrivning

Bebyggelsekaraktär

Centrumbebyggelsen består av flera sammanbyggda huskroppar om två till fyra våningsplan, placerade omväxlande med gavel respektive långsida mot gatan. Mot torg och gångstråk har byggnaderna större glasade fönsterpartier i bottenvåningen, medan de övre våningarna har mer slutna fasader. Mot lastzoner och baksidor har byggnaderna ett enklare och mer slutet uttryck.

Bebyggelsen uppvisar i sin helhet stor omsorg om detaljer med tydlig hantverksmässighet i utförande och materialval. Färgskalan varierar mellan byggnaderna men utgår från en gemensam kulörpalett i gult, rött, blått och grönt.

Socklar är utförda i natursten och fasaderna är utförda i puts eller rött tegel, med inslag av träpanel. Enstaka byggnader har sockelvåningar i puts med horisontell ritsning. Trapphus markeras med vertikala fönsterband i fasad, och entréer markeras med skärmtak i plåt. Andra förekommande byggnadsdetaljer är avfasade hörn och pelare, dekorativa smidesgrindar och körport i trä.

Fönster och balkonger är oregelbundet placerade men följer en övergripande ordning som ger rytm och variation i fasaden, anpassad efter lägenheternas planlösning. Fönstersättningen varierar även i storlek och utformning, vilket bidrar till fasadens liv och variation. Balkonger är utförda med gjuten betongbotten och fronter i träpanel.

Fönster är utförda i plåt och är delvis spröjsade, med fönsterbleck i svartmålad plåt.

Byggnaderna har sadeltak med låg lutning och en nätt utskjutande takfot, vilket ger en avskalad takprofil. Taken är huvudsakligen täckta med rött lertegel, medan lägre byggnadsdelar och utbyggnader har bandtäckt eller korrugerad plåt. Ventilationskåpor, hängrännor och övriga plåtdetaljer är utförda i svartmålad plåt. Ventilationskåpor är strategiskt placerade vid byggnadernas gavlar för att markera nackens läge och förstärka siluetten.

Trots skillnader i de enskilda byggnaderna framträder bebyggelsen gestaltningsmässigt som en samlad helhet genom återkommande materialval, kulörer och former. Balansen mellan symmetri och asymmetri i fasadkomposition skapar en harmonisk men varierad karaktär. Variationer i byggnadernas höjd ochnockriktning bidrar till en småskalighet samtidigt som bebyggelsen upplevs som en tydligt sammanhållen helhet kring torget.

Bebyggelsen uppvisar tydliga drag av postmodernismens stilideal i både planstruktur och utformning. Gestaltningen präglas av samspelet mellan volymer, detaljer och material. Därtill finns inslag av nymodernism och nyfunkis, särskilt i de putsade fasaderna och de starka kulörerna. Dessa element anknyter till funktionalismens formspråk och folkhemsarkitekturens ideal från 1940-talet, vilket ger området en historisk förankring samtidigt som det tydligt speglar arkitektens uttryck under 1990-talet.

Den norra torgbildningen med de två gångbroarna som förbinder centrumbebyggelsen.

Putsade fasader i gul och röd kulör.

Balkonger med betongbotten och träpanel.

Nulägesbeskrivning

Butiks- och verksamhetslokaler i bottenplan med bostäder ovanpå.

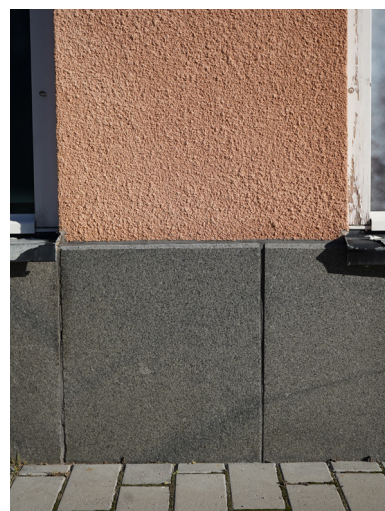
Fasader i puts och tegel med vertikala fönsterband som markerar trapphusen.

Gångbro och gatulykta.

Dekorativ smidesgrind som leder upp till bostäderna.w

Sockel av natursten.

Torgytan i den södra delen av centrum. Konstverket i bilden har funnits i centrum sedan omkring år 1980.

Nulägesbeskrivning

4. Brohuset och Broskolan

Norr om centrum ligger Broskolan och Brohuset innehållande bibliotek, simhall och idrottshall. Olika volymer för olika funktioner har kopplats ihop till ett gemensamt sammanhängande storkvarter. Trots den stora utbredningen i plan upplevs bebyggelsen låg och sammanhållen. Kvarteret skapar en bakre vägg mot centrum med lägre byggnadsdelar i en våning. Inom kvarteret finns även högre delar i upp till tre våningar, som dock inte dominerar upplevelsen. Bibliotekets fasad mot söder har en arkitektoniskt särpräglad utformning i glas som ger en karaktärsfull inramning och avslut av torgrummet.

Kvarteret med Brohuset och Broskolan ligger i kanten av ett större parkstråk som går tvärs genom Bro i öst-västlig riktning. En dalbotten med tidigare jordbruksmark har förädlats som park med klippta gräsytor och ytor för lek, idrott och aktivitet. Dalen ramas in av skog på angränsande höjdparti i som bildar bakre fond i norr och ett sammanlänkande gångstråk följer skogskanten.

I söder avgränsas parken Idrottsstigen, ett långt trädplanterat gångstråk i kanten av Råby som möter centrum väster om biblioteket. Vid Brohuset och Broskolan smalnar parkstråket av där kvarteret "kliver ut" i dalen. Husen bildar fondmotiv mot parken och skapar genom sin sammanhållna begränsningslinje ett tydligt avslut på parkrummet och den offentliga karaktären annonserar centrum. Från den obebyggda

kvartersmarken väster om biblioteket finns vida utblickar över dalbotten och ett visuellt samband från parken ända fram till torget vid centrumkvarteret.

Bebyggelsekaraktär

Bebyggelsen inom kvarteret har en tydligt funktionsstyrd prägel, där verksamheternas olika karaktär uttrycks genom materialval, fönstersättning och volym. Byggnaderna är huvudsakligen låga med horisontell betoning, vilket förstärker kvarterets sammanhållna uttryck. Idrottshallen och simhallen har större takspann och slutna fasader, medan skolans byggnadsdelar är uppbrutna i mindre enheter med varierad takform. Biblioteket markeras genom en glasfasad vars transparens signalerar den publika funktionen och skapar visuell kontakt med torget.

Tegel är det dominerande fasadmaterialet och bidrar till kvarterets robusta och sammanhållna karaktär. Detaljer i röd plåt förekommer i flera byggnadsdelar, särskilt kring fönster och entréer. Takfoten är tydligt markerad, bland annat på skolbyggnaden, med gul plåt som förstärker den horisontella linjeringen. Taken är låglutande eller flacka och klädda med svart takpapp, vilket bidrar till den strama volymverkan.

Glasfasadens utförande håller hög arkitektonisk kvalitet, med tydlig rytm och materialverkan mellan glas och trä som uttrycker byggnadens publika funktion och ger en karaktärsfull inramning mot torgrummet.

Brohusets karaktäristiska glasfasad skapar font mot torget.

Centrums möte med parkstråket är skarpt och tvärt. Brohuset och Broskolan håller en gemensam begränsningslinje mot parkrummet som skapar en tydlig byggd vägg.

Nulägesbeskrivning

Brohusets lokaler med bland annat bibliotek och simhall.

Broskolan, uppförd 1976, med sin låga byggnadsvolym i tegel och markerad takfot i gulmålad plåt.

Centrumbebyggelsen från 1994 till vänster, i möte med Brohuset och Broskolan till höger.

Bibliotekets glasfasad omgestaltades sannolikt omkring år 2000. Utformningen håller hög arkitektonisk kvalitet, med tydlig rytm och materialverkan mellan glas och trä.

Nulägesbeskrivning

5. Punkthus vid Enköpingsvägen och Blomstervägen

Mellan Enköpingsvägen och Blomstervägen ligger ett kvarter med högre punkthus från 1980-talet. Punkthusen utmed Enköpingsvägen består av högre byggnadskroppar om sex våningar som sammanbinds av lägre längor, där volymerna växlar mellan låga och högre delar som trappar upp i höjd per punkthusvolym. Punkthuset på Blomstervägen utgörs av en fristående byggnadsvolym om åtta våningar. Byggnaderna ligger fritt placerade inom ett större parkliknande kvarter med en stor gemensam gård inramad av uppvuxen vegetation mot söder. Mot gården binds husen samman av en låg utskjutande länga i en våning som bildar "rygg" mot gården i bakkant.

I sydvästra delen av fastigheten finns stora ytor för garage och markparkering, dolda mot angränsande gata av vegetationsridåer. Det tvärgående gång- och cykelstråket mellan Råby och Finnsta via centrum passerar tvärs genom kvarteret och ramas in av en karaktärsfull lönnallé. Stråket fortsätter österut via en planskild korsning under Blomstervägen.

Husen angörs via en smal körväg parallellt med gångstråket och avslutas med en vändplan utformad som torgyta avgränsad av en terrasserad mur i mötet med centrum. Markbeläggningen har samma utformning hela vägen från fasad fram till centrumtorget och det tvärgående gång- och cykel-

Punkthusen utmed Enköpingsvägen vänder sig mot ett gemensamt gårdsrum utan tydliga gränser mot omgivningen.

Det ensamstående punkthuset utmed Blomstervägen med avvikande utformning.

De tvärgående gång- och cykelstråken som angör centrum möts vid en torgyta som förbinder centrum med punkthusen. Torget har avvikande skala och karaktär från centrumkvarterets småskaliga utemiljö. En terrasserad mur delar in torget i två delar. Lönnar kantar gång- och cykelstråket.

Nulägesbeskrivning

stråket passerar ytan, vilket ger en flytande övergång mellan offentlig plats och kvartermark.

Bebyggelsekaraktär

Bebyggelsen inom kvarteret utgörs av en samlad grupp punkthus i postmodern stil, uppförda under 1980-talet. Den postmoderna gestaltningen uttrycks genom ett lekfullt formspråk och genom materialval som kombinerar tradition och variation. Helhetsintrycket präglas av omsorgsfull detaljering och en balans mellan tyngd och lekfullhet som är typisk för det sena 1900-talets postmoderna bostadsarkitektur. Volymerna är uppbyggda av stjärnformade byggnadskroppar som trappar upp i höjd mot söder, från fyra till åtta våningar, vilket skapar ett varierat taklandskap. De lägre byggnadskropparna mellan punkthusen bidrar till att bryta ner skalan. Byggnaderna har inglasade balkonger med fronter av plåt. Fasaderna är murade i gult tegel och brunt tegel med vertikala markeringar i tegel med avvikande kulör, vilka betonar våningsindelningen. Entréerna är tydligt markerade med partier i träpanel målad och stora skärmtak uppburna av stålpelare, med kontrasterande kulörer i ljusblått och mörkrött. Fönstersättningen består av en blandning av kvadratiska och halvmåneformade fönster, med rundbågiga fönsteröverstycken i betong integrerade i fasadlivet – ett karaktäristiskt drag för perioden. Taken är sadeltak med betongtegel.

Punkthuset på Blomstervägen har en snarlik utformning vad gäller helhetsintryck men saknar den detaljrikedom och variation som präglar husen längs Enköpingsvägen. Fasaderna är murade med tegelstenar i olikfärgat tegel i en gul-brun kulör, vilket ger byggnaden en viss materialmässig livfullhet. Balkongerna har rundade fronter som mjukar upp fasadens uttryck.

Entréparti med träpanel och skärmtak som bärs upp av stålpelare.

Rundbågiga fönsteröverstycken ovanför i fasadliv.

Punkthusen har en upptrappande skala, med lägsta delen mot centrum, med lägre sammanlänkande volymer.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Identitetsskapande helhetsmiljö

Bro centrum har ett kulturhistoriskt värde genom sin centrala roll i ortens utveckling och identitet. Som nav för handel, service och möten har platsen haft stor betydelse för Brobornas vardagsliv sedan 1970-talet. Den sammanhållna gestaltningen – med torgen som tydlig mittpunkt, bebyggelse i mänsklig skala och publika funktioner i direkt anslutning – har format en miljö med stark lokal förankring. Bro centrum i sin helhet präglas av årsringar från 1970, 80- och 90-talet, där variationer i volym, uttryck och placering är rumsligt och gestaltningsmässigt avläsbara. Den bebyggelse som tillkommit från 1994 har anpassats till befintliga strukturer och eftersträvar en småstadsmässig karaktär, även om den övergripande planstrukturen fortsatt bär modernistiska drag.

Arkitektur och stadsplanering

Centrumbebyggelsen från 1994 har ett högt kulturhistoriskt värde genom sina tydliga uttryck för postmodernismens ideal, med planstruktur och arkitektonisk utformning som speglar samtidens strävan efter identitetsskapande stadsmiljöer. Ambitionen att gestalta ett småstadstorg kommer till uttryck genom varierade rumsligheter, färgsättning och formmässiga grepp som bryter med tidigare decenniernas rationalism. Lekfullheten i gestaltningen bidrar till en levande stadsmiljö, som bland annat uttrycks i oväntade möten mellan volymer, detaljer och material.

Bebyggelsen uppvisar även inslag av ny-modernism och nyfunkis, särskilt i de putsade fasaderna och de färgstarka kulörerna. Dessa element knyter an till funktionalismens formspråk och folkhemsarkitekturens ideal från 1940-talet, vilket ger området en historisk förankring samtidigt som det speglar 1990-talets arkitektoniska uttryck.

Bostadshusen utmed Enköpingsvägen har ett kulturhistoriskt värde genom sin tydliga koppling till 1980-talets stadsplaneideal, där punkthusens volym, placering och arkitektoniska utformning speglar tidens strävan efter variation och identitet i det byggda bostadsbeståndet. Bebyggelsen är placerad i en grön och öppen struktur som knyter an till idealet ”hus i park”, där de enskilda byggnaderna framträder som solitärer. Värdebärande uttryck utgörs exempelvis av halvmåneformade detaljer i fasad, ett livligt taklandskap med indragna våningar och takfönster samt entréernas markering genom färgsättning och form. Tillsammans bidrar dessa element till en miljö som tydligt avviker från tidigare decenniernas rationalism och illustrerar övergången till en mer individualiserad och platsanpassad bostadsarkitektur, där postmodernismens gestaltningsideal får tydligt genomslag.

Även Brohuset har arkitektoniska kvaliteter, med en glasad entréfasad som öppnar byggnaden mot allmänheten. Byggnaden rymmer publika funktioner och bidrar till att definiera torgets roll som ett offentligt

rum, samtidigt som den utgör en tydlig fond i stadsrummet. Genom sin utformning och placering fungerar Brohuset som en identitetsskapande byggnad i stadsbilden och förstärker platsens sociala och rumsliga struktur.

Arken och Erskines arv

Bro centrum är ett exempel på Arken arkitektkontors arbete under en period då kontoret fortfarande bar tydliga spår av Ralph Erskines arkitektoniska filosofi. Arken bildades 1981 av tidigare medarbetare till Erskine och präglades av hans socialt förankrade och klimatmedvetna gestaltningsprinciper. I Bro centrum märks detta i strävan efter mänsklig skala, omsorgsfull detaljering och en arkitektur som främjar lokal identitet och social samhörighet. Projektet förenar funktion och platsanpassning med ett tydligt offentligt tilltal, i linje med Erskines idé om arkitektur som samhällsbyggande verktyg.

Centrummiljön, gestaltad av Arken Arkitektkontor, bedöms utgöra ett särskilt värdefullt bebyggelseområde enligt 8 kap. 13 § plan- och bygglagen.

På sidan 32 finns en lista över värdebärande karaktärsdrag i punktform.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Teckenförklaring

- Särskilt värdefull byggnad motsvarande PBL 8:13
- Kulturhistoriskt värdefull byggnad
- Värdefull fasad
- Historisk vägdragning med lång siktlinje mot centrum
- Kvarter och torgytor runt centrum skapar en samgestaltad och kulturhistoriskt värdefull helhetsmiljö

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Värdebärande karaktärsdrag

STADSBILD

- Centrum med huvudsaklig prägel av småskaligt småstadskvarter med torgbildningar, där bebyggelse från 1970-, 1980- och 1990-talet bildar årsringar som är rumsligt och gestaltningmässigt avläsbara, och speglar ortens utveckling under perioden.
- Centrumområdets möte med parkstråket i den norra delen av planområdet. De öppna parkytorna i mötet med centrum som speglar den tidigare åkermarkens ens utbredning och som ihop med långa siktlinjer mot skogen på höjden bakom centrum gör det äldre odlings- och naturlandskapet avläsbart.
- Flera mindre torgrum med omsorgsfullt gestaltade ytor, där mönsterlagd betongsten med inslag av natursten, integrerade planteringsytor och offentliga konstverk bidrar till en varierad och välavvägd rumslighet i en samgestaltad helhetsmiljö med centrumbebyggelsen.
- Tydlig planstruktur med långa, trafikseparerade och delvis trädplanterade tvärgående gång- och cykelstråk som möts vid centrum.

BROHUSET

- Glasad entréfasad som öppnar byggnaden mot torget och förstärker dess offentliga karaktär.
- Hög arkitektonisk kvalitet i fasadens utförande, med en tydlig rytm och materialverkan mellan glas och trä.

PUNKTHUS PÅ ENKÖPINGSVÄGEN

- Bebyggelsens postmoderna karaktär som uttrycks genom bland annat materialval och lekfulla former, t.ex. rundbågen som motiv.
- Husens placering som är tydligt anpassad till platsen.
- Husens volym som består av flera högre stjärnformade byggnadskroppar, som sammanbinds av lägre huskroppar, med ett varierat taklandskap.
- Fasader i tegel med vertikala betoningar som markerar våningsindelning i avvikande kulör eller material samt rundbågiga fönsteröverstycken i puts, integrerade i fasadliv.
- Markerade entrépartier med träpanel i fasadliv och stora skärmtak uppburna av stålpelare, samt dörrar i stål. Kulörer i ljusblått och mörkrött.
- Fönster med en blandning av kvadratiska och halvmåneformade format.

CENTRUMBEBYGGELSEN

Helhet

- Funktionsuppdelning med verksamhet- och butikslokaler i bottenplan med bostäder ovanpå.
- Småskalig bebyggelse med torgbildningar och gårdar som förbinds med gångbroar.
- Variation i skala och byggnadsvolymer: nedtrappade former, växlande orientering med gavel eller långsida mot gaturummet.
- Växelterkan i material och kulörpalett som går i gult, rött, blått och grönt.
- Varierad fönstersättning avseende placering, storlek och utformning, samt fritt placerade balkonger anpassade efter respektive lägenhets läge.
- Tydlig omsorg om detaljer i både gestaltning och utförande.
- Balans mellan symmetri och asymmetri i fasadkomposition och volymer.

Detaljer

- Socklar av natursten
- Fasader i puts och tegel, fasaddetaljer som t.ex. träpanel, samt sockelvåningar med horisontell rits i putsen.
- Hörnavfasningar med pelare
- Entrédörrar med skärmtak i plåt, körport i trä.

- Utskjutande balkonger med gjuten betongbotten och träpanelfronter
- Smäckra smidesgrindar med dekorativ utformning.
- Vertikala fönsterband som markerar trapphusens placering.
- Fönsterbleck av svartmålad plåt
- Sadeltak med flack tagvinkel klädda med rött lertegel med detaljer i svartmålad plåt.
- Plåttak på bottenplanets utbyggnader.
- Svartmålade, nätta ventilationskåpor i plåt, strategiskt placerade på husets gavel för att markeranockens läge och förstärka byggnadens siluett.

Kulturhistorisk värdebeskrivning

Del 2 – Konsekvensanalys

Beskrivning av planförslaget

Underlag

Granskat underlag består av planbeskrivning inför samråd (2024-10-23), samt uppdaterad plankarta (2025-11-21) och illustrationsplan inför granskning (2025-10-07). Planhandlingarna är upprättade av Upplands-Bro kommun och illustrationsplanen av Spacescape. Illustrationsplanen visar ett möjligt sätt att genomföra planförslaget på, men då det är plankartan som är juridiskt bindande kan även andra lösningar vara möjliga inom ramen för den markanvändning som medges. Beskrivningen av planförslaget fokuserar därför på intentionen i planarbetet, medan konsekvensanalysen beskriver detaljplanens konsekvenser för kulturhistoriska värden utifrån de juridiskt bindande bestämmelserna.

Planförslaget

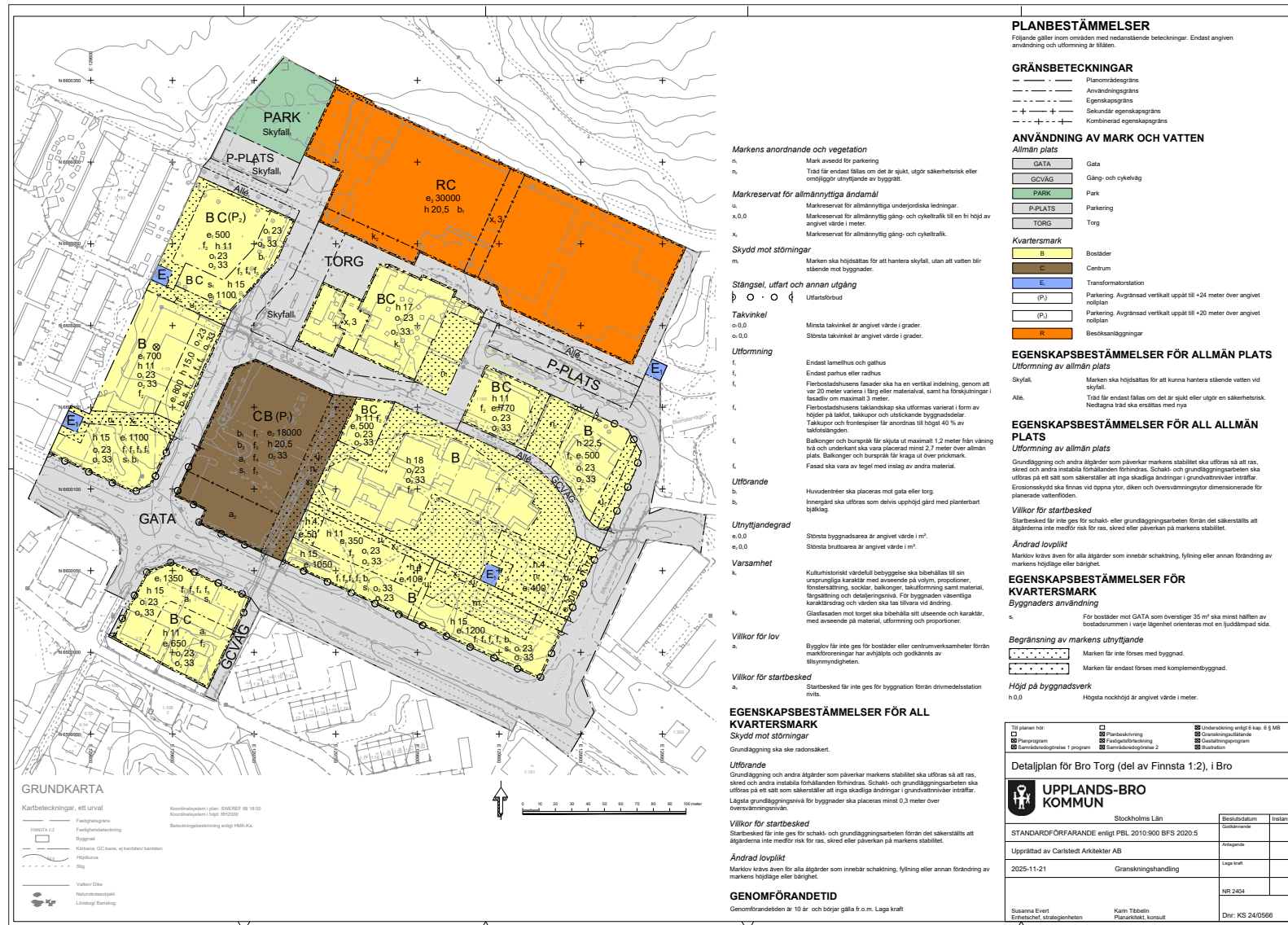
Detaljplanens syfte är att möjliggöra för en förtätad kvartersstruktur med småskalig karaktär, inspirerad av det befintliga centrumkvarteret. Den befintliga gatustrukturen behålls och utgör grund för kvartersindelningen. Dagens öppna ytor föreslås bebyggas med nya kvarter för bostäder och centrumändamål och gaturummen ges en ny utformning som stadsgator. Den trafikseparerade strukturen tas bort till förmån för trottoarer och gångstråk som korsar i gatorna i markplan. Bebyggelsen är orienterad längs med gatorna och runt torgytorna, som i huvudsak bevaras.

Ett nytt kvarter byggs på södra delen av torgytan i mötet med befintliga punkthus. Avsikten är att tydligare rama in de allmänna torg- och gaturummen med hus som stärker rumsligheten och förbättrar orienterbarheten. Brohuset ges möjlighet att byggas ut med lokaler på torgytan i söder och i västra delen mot parkstråket. På dagens parkering väster om centrumkvarteret planeras en grönyta på gatumark för att hantera skyfall.

Höjdsplanen i bostads- och centrumbebyggelsen regleras i plan till samma eller något lägre än det befintliga centrumkvarteret, som högst fyra våningar. Mindre byggrätter som möjliggör radhus eller parhus finns i kvarterens inre delar orienterade mot det befintliga bostadskvarteret med punkthus från 1980-talet, söder om Broskolan samt i mötet med Råby.

Enköpingsvägen byggs om från trafikled till gata med en ny sektion. Angöring till de nya kvarteren som föreslås längs dess norra sida och runt dagens rondell sker från Norrgindsvägen och via kvartersgata från Blossmtervägen. Dagens verksamhetskvarter söder om Enköpingsvägen föreslås rivas. På dess plats planeras ett nytt kvarter för bostäder och centrumändamål som förlänger kvartersstrukturen söderut över gatan.

Större samlande markparkeringar finns reglerade i plan på ytor söder om broskolan och i kanten av parkstråket väster om Brohuset. Den sistnämnda utgör även yta för skyfallshantering. De allmänna tvärgående gång- och cykelstråken som idag går genom området behålls och kompletteras med nya förbindelser, men förläggs enbart delvis på allmän plats. Merparten av gång- och cykelvägnätet regleras i detaljplanen i första hand som x-områden över kvartersmark.

Planförslagets konsekvenser

Rivning av befintlig bebyggelse

Planförslaget medför att tre byggnader i den södra delen av planområdet, mellan Enköpingsvägen och Lantmätarvägen, rivs. Byggnaderna är uppförda mellan 1950- och 1970-talet och utgörs av en verkstadsbyggnad, en bensinmack och en villa. De ligger inom karaktärsområdet *Stationssamhället*, som pekats ut i en tidigare kulturmiljöutredning (WSP 2019), men har inte tillskrivits något kulturhistoriskt värde i samma underlag. Även om byggnaderna ingår i området bedöms de sakna tydlig koppling till stationssamhällets historiska struktur. De bedöms inte heller i denna utredning ha några skyddsvärda kulturhistoriska värden.

Mot denna bakgrund bedöms rivningen inte medföra några större negativa konsekvenser ur kulturmiljösynpunkt. Samtidigt innebär rivning av befintlig bebyggelse alltid viss påverkan ur ett klimatperspektiv.

Den nya bebyggelse som ersätter de rivna husen kommer att påverka den omgivande miljön och därmed även karaktärsområdet. I utredningen lyfts småskalig och låg bebyggelse fram som ett centralt karaktärsdrag. Det är därför avgörande att den tillkommande bebyggelsen utformas med hänsyn till platsens struktur, skala och rumsliga karaktär.

Ändrad stadskaraktär och gaturum

Ett genomförande av planen medför att en typ av bebyggelsestruktur införs i Bro, med småskaliga stadskvarter och sammanhållna kvartersfronter som möter gaturummen. Dagens huvudgator och trafikleder ges ny karaktär som stadsgator med trottoarer. Planområdet som helhet kommer få ett från Bro särskiljande uttryck, där resten av tätorten består av villa- och radhusbebyggelse eller större enhetliga områden med fristående flerfamiljshus planerade utifrån modernismens principer. Den föreslagna bebyggelsen skapar ett ramverk runt befintliga kvarter och solitära byggnader, som ligger kvar som fristående öar inne i kvarteren. Plangreppets helhetsverkan respekterar och tydliggör härmed den äldre kvartersstrukturen på ett anpassat sätt, vilket är viktigt att följa upp vid genomförandet.

Enköpingsvägen delar idag in Bro i en nordlig och en sydlig del, där bebyggelsen vänder sig bort från trafikleden med vegetationsridåer eller större parkeringsytor närmast vägrummet. Planförslaget innebär att Enköpingsvägens barriärverkan och separerande roll minskar till förmån för ett mer bebyggt och sammanlänkande stadsrum. Den nya utformningen bryter mot den modernistiska planstruktur som kännetecknar dagens Bro. Gatans nya utformning förstärker även centrumfunktionen genom att bryta upplevelsen av trafikled för resande längs Enköpingsvägen. Gatan ligger kvar i det historiska läget och bevarar den gamla

korsningen med vägen söderut mot Bro kyrka, vilket gör den historiska vägstrukturen fortsatt avläsbar. Spåren av den tidigare åkerholmen som idag utgör grönyta invid rondellen tas bort och ersätts av ett nytt kvarter.

De tvärgående gång- och cykelstråken genom centrum bibehålls i planförslaget, men planskildheter tas bort i två lägen och stråken förläggs i plankorsning. Från stråket som möter centrum söderifrån finns en viktig visuell koppling både mot centrumbebyggelsen och den bakomliggande skogssiluetten i fonden som är betydelsefulla både för orienterbarheten och för att tydliggöra de olika historiska epokerna på platsen. I planen förläggs detta stråk på kvartersmark, vilket gör att kommunen förlorar rådhetsen över utförande och drift. De tvärgående stråken är av stor allmän betydelse och utgör grund för den äldre planstrukturen, vilket bör regleras som allmän plats för att långsiktigt kunna säkerställas. Det är positivt att gångvägen österut från centrum mot Finnsta bevaras och är reglerad som allmän plats, liksom att flera av områdets karaktärsfulla alléer ges skydd i planen.

Byggrätternas indelning och reglering

Detaljplanen reglerar byggrätternas karaktär och placering genom utformningsbestämmelser och styrande egenskapsbestämmelser avseende byggnadstyper. Detaljplanen stödjer därigenom ambitionen att skapa "väggar" mot gaturummen och en utformning som i sin karaktär ansluter till dagens centrumbebyggelse, vilket är positivt.

Krav ställs att de tillkommande bebyggelse ska utformas som lameller eller gathus längs huvudgatorna och som par- eller radhus i de inre delarna av kvarteren. Utformningsbestämmelserna reglerar gestaltningsmässiga bärande ambitioner i förslaget om småskalighet och variation som hämtar inspiration från dagens centrumbebyggelse. För alla flerbostadshus finns bestämmelser avseenden variation i fasadindelning och taklandskap. Samtliga tillkommande kvarter förses även med exploateringstal, högsta nockhöjd samt reglering av takvinkel.

Planförslagets konsekvenser

Reglering av befintlig bebyggelse

Den bebyggelse som i denna utredning har identifierats som särskilt kulturhistoriskt värdefull förses med en övergripande varsamhetsbestämmelse i detaljplan, vilken ställer krav på att väsentliga karaktärsdrag och värden ska tas tillvara vid ändring. I bestämmelsen anges att bebyggelsen ska bibehållas till sin ursprungliga karaktär med avseende på volym, proportioner, fönstersättning, socklar, balkonger, takutformning samt material, färgsättning och detaljeringsnivå. Att en sådan bestämmelse finns är i sig positivt ur kulturmiljösynpunkt och syftar till att bebyggelsens värdefulla karaktärsdrag kan bevaras för framtiden. I plankartan saknas dock kompletterande bestämmelser som preciserar vilka värden och karaktärsdrag som ska skyddas. Detta saknas även i planbeskrivningen, som i stället hänvisar till föreliggande kulturmiljöutredning. För att en sådan övergripande bestämmelse ska bli tydlig är det nödvändigt att dessa värden tydliggörs i planbeskrivningen, annars riskerar bestämmelsen att bli svår att tillämpa i praktiken.

Glasfasaden på Brohuset mot torget förses med varsamhetsbestämmelse, vilket är positivt. De två punkthusen vid Blomstervägen, som i denna utredning klassats som kulturhistoriskt värdefulla, förses med utformningsbestämmelse att fasad ska vara av

tegel med inslag av andra material. Byggnaderna saknar därmed skydd för sina kulturhistoriska värden, och bestämmelsen bedöms inte vara tillräcklig för att säkerställa deras bevarande.

Kvarterens möte med befintliga bostadsområden

I kvarterens inre och i mötet med Råby planeras för en mer öppen struktur med mindre byggnadsvolymer, med styrande bestämmelser för par- och radhus i några av kvarteren. Syftet är att skapa variation av byggnadstyper och ansluta till typologin i Bros övergripande bebyggelsestruktur. Kombinationen fungerar väl i relation till den nya bebyggelsens slutna "ryggar" mot omgivande gator, men riskerar skapa otydlighet i relation till befintlig bebyggelse, främst i anslutning till kvarteret med sammansatta punkthus vid Blomstervägen. Dessa byggnader har en stark planform och fungerar som solitärer med varierande volymverkan som angränsande kvarter behöver underordnas för att inte konkurrera med den befintliga bebyggelsen. Mötet bör utformas enhetligt, med sammanhållen volymverkan och lika eller lägre skala som den lägsta av de befintliga byggnadsvolymer. Om parhus eller radhus föreslås bör de bilda en sammanhållen helhet med enhetlig placering mot befintlig fastighet.

Nytt kvarter i f.d. stationssamhället

Detaljplanen innebär att äldre verksamhetsbebyggelse rivs och ersätts av ett nytt stadskvarter inom det utpekade karaktärsområdet Bro gamla stationssamhälle. Kvarteret skapar ett slutet hörn med möjlighet till flerbostadshus och centrumfunktioner mot Enköpingsvägen. Mot söder reglerar planen par- och radhus i mötet med den omgivande bebyggelsen vilket ansluter till den angränsande stadsbildens karaktär. Stadskvarteret som planform utgör en ny typologi inom det äldre stationssamhället. Kvarteret ansluter i karaktär till de nya stadskvarteren norr om Enköpingsvägen, vilket gör att de båda områdena flätas samman i denna punkt. Det medför att läsbarheten av stationssamhället i viss mån påverkas negativt. Bebyggelsen inom kvarteret bör ges en mer uppbruten form och bevarad distans med förgårdsmark mot Enköpingsvägen, så att enskilda volymer även kan läsas in som en del i stationssamhällets mer öppna planstruktur.

Påverkan parkstråk och upplevelse av landskapsrum

Planen innebär att centrum får ett nytt möte med parkområdet norr om området. Kvarteret i mötet med Råby vinklar ut mot centrum och leder blicken mot Brohuset, som därigenom framhävs tydligare. Samtidigt medför kvartersstrukturen, med ny byggrätt även på västra delen av brohuset, att kopplingen mot parkstråket blir mer skymd. Den visuella kontakten mellan parken och torget vid centrum består, men smalnar av. Dagens kvartersmark inom fastigheten med Brohuset överförs till allmän plats: gata och park. Gatumarken förlängs och en större parkeringsyta placeras i kanten av parkrummet. Det är positivt att den öppna markytan, som idag läses i som en del av parkrummet, säkerställs som allmän plats i detaljplanen, samtidigt har parkeringsfunktionen en negativ inverkan på parkmiljön. Dagens visuella koppling mot dalstråket i fonden av entrén från Enköpingsvägen byggs för, med försämrad läsbarhet och förståelse av historiska landskapet som konsekvens.

Sammanvägd bedömning

Sammanfattning konsekvenser

Dagens centrum utgör en välgestaltad helhetsmiljö som har höga kulturhistoriska värden med centrumkvarter, Brohuset och anslutande torg- och grönytor. Den nya strukturen bygger vidare på dagens kvalitéer och ger möjlighet till en ny sammanhållen årsring som införlivar den befintliga bebyggelsen i ett nytt sammanhang, samtidigt som den äldre strukturen är fortsatt avläsbar.

Kvarteren placeras i huvudsak på öppna ytor med distans mot befintliga byggnader. Dagens vägdragningar behålls och utgör, med små justeringar, grund för kvartersindelningen. Bevarade torgytor och gatumark låter både centrumkvarteret och den karaktäristiska glasfasaden på Brohuset fortsatt teckna sig mot strukturens huvudstråk. Planstrukturen som helhet bedöms vara väl anpassad till platsens kulturhistoriska värden.

En övergripande varsamhetsbestämmelse har införts i planen för att skydda centrumbebyggelsen som identifierats som särskilt kulturhistoriskt värdefull, vilket är positivt. Planbeskrivningen ger dock inte någon fördjupad vägledning kring dessa byggnaders kulturhistoriska värden, vilket försvagar möjligheten att tolka och tillämpa bestämmelserna på ett sätt som säkerställer deras bevarande. För byggnader från 1980-talet med identifierade kulturhistoriska värden finns endast en utformningsbestämmelse avseende fasadmaterial, vilket inte bedöms som tillräckligt för att säkerställa deras bevarande. Sammantaget innebär detta att både centrumbebyggelsen och 1980-talsbe-

byggelsen riskerar att förlora viktiga kvaliteter. För att säkerställa bevarandet bör planen kompletteras med tydligare bestämmelser och en mer utförlig vägledning i planbeskrivningen.

I planen finns även utformningsbestämmelser som reglerar ett varierat taklandskap och fasadutformning som ansluter till den befintliga centrumbebyggelsens uppbrutna och småskaliga struktur, vilket ger förutsättningar för ett anpassat möte med hänsyn till den befintliga karaktären. Det är dock viktigt att gestaltungsambitionerna följs upp under kommande genomförandeskede för att säkerställa den arkitektoniska helhetsidé som planförslaget utgår från.

Ett framtida genomförande som avviker från den föreslagna strukturplanen kan bryta rumsliga samband och försvåra avläsbarheten av platsens kulturhistoriska värden.

Källor

Litteratur och rapporter

Sandén, Börje, *Det hände i Upplands-Bro: en hembygdsbok*, Upplands-Bro kulturnämnd, Bro, 1984.

Kulturmiljöutredning för fördjupad översiktsplan Bro kommun, WSP, 2019.

Prenzlau-Enander, Gabriele, *Upplands-Bro kulturhistoriska miljöer*, Stockholms läns museum, Stockholm, 1991.

Internet

Lantmäteriet: <https://historiskakartor.lantmateriet.se/arken/s/search.html>

Lantmäteriet: <https://kartutskrift.lantmateriet.se/>

Digitala stadsmuseet: <http://digitalastadsmuseet.stockholm.se/fotoweb/>

Stockholmskällan, <https://stockholmskallan.stockholm.se/>

DigitaltMuseum: <https://digitaltmuseum.se/>

Upplands-Bro kommun bildwebb

Arkiv

Upplands-Bro bygglovsarkiv

Arken Arkitekters arkiv

